

הידוש של מקרא

פרשת וישלח

של אדום באותו זמן, לשם שלח המלאכים. אבל עדיין קשה למאי לנו נפק"מ איזה חלק היה של עשו, וגם עדיין קשה הקושיות הנ"ל למאי כלל אמר להיכן שלחם, ואיך שייך ששלחם לשם והרי עשו בדרך היה.

ונראה לתרץ דבאמת שלח יעקב המלאכים לארץ שעיר ולא רק לעבר עשו אחיו בדרכו, דרצה יעקב שלא יצטרך ללכת הוא אח"כ עם עשו כל הדרך, וכמו שאמר לו לקמן (לג, יד) יעבר נא אדוני לפני עבדו, והיינו דבאמת קשה דשם אמר יעקב לעשו דהטעם שאינו הולך עמו הוא משום שאם יקה כל הצאן עמו ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן, ולכאורה יקשה דעשו גם הוא היה לו צאן עמו ממה ששלח לו יעקב, וממילא לא ילך מהר מיעקב, דגם בו שייך הטעם שדפקום יום אחד ומתו כל הצאן, ומה טענת יעקב למה לא ילכו יחדיו, אלא דבאמת שלח המלאכים שאחר שיפגשו את עשו בדרך, לא יתנו לו הצאן וילכו, אלא שיקחו הצאן לפניו לארצה שעיר, ובכך יוכל עשו ללכת מהר ואילו הוא ילך לאיטו, וכך לא יצטרך ללכת עם אותו רשע, ולכך שלח לו מלאכים ממש כדביאר רש"י כדי שיקחו הם את כל הצאן לשעיר לפני שבא עשו עצמו לשם, דאם בסתם אנשים איירי לא היו מספיקים ללכת הרבה לפני עשו, ועדיין היה רוצה עשו ללכת עם יעקב, אלא דמירי במלאכים ממש דברגע כמימרא היו מביאים הצאן לארצה שעיר למקומו של

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (לב, ד). צריך ביאור למאי אמר הכתוב ששלח מלאכים לפניו, וכי לא די לומר ששלחם לעשו אחיו. ועוד קשה למאי אמר הכתוב להיכן שלחם דהיינו היכן מקומו של עשו, הרי די לומר ששלחם לעשו, ולמאי נפק"מ לנו מקומו של עשו. ועוד קשה דבאמת לא שלח יעקב המלאכים לארצה שעיר דהיינו מקומו של עשו, דהרי עשו כבר היה בדרכו אליו, ושלח המלאכים לפוגשו בדרך, ולמה אמר דשלחם לארצה שעיר. ועוד קשה למה בעינן למימר גם ארצה שעיר וגם דהיא שדה אדום, די לומר ששלחם לארצה שעיר וכבר נדע שהיא שדה אדום. וגם אם הו"א שלא נדע שארצה שעיר היא שדה אדום, למה לא אמר ששלחם לשדה אדום ודיו בזה, ולמה אמר דארצה שעיר היא שדה אדום, דלמאי בעינן לחדש דבר זה כאן.

ולגבי קושיא א' למאי נקט לפניו, עיין בשפתי חכמים דביאר דמכך למד רש"י דמלאכים היינו מלאכים ממש, דכמו שלפני ששלחם כשאמרו מלאכים איירי במלאכי אלוקים שפגעו בו, כך כאן איירי במלאכי אלוקים ששלחם יעקב, וממילא איצטריך לפניו ללמד דבר זה. ולגבי מה שביאר הכתוב דארצה שעיר היא שדה אדום עיין בספורנו שביאר דבאמת באותו זמן לא כל ארץ שעיר היה של עשו, דעדיין לא כבש עשו מיד החורי יושבי הארץ הכל, ולכך אמר דלארץ שעיר שהיא בחלק

עשו, ולכך טענתו של יעקב הזקה וברורה, ולכך לא היה צריך ללכת עמו, וממילא לכך נקט הכתוב לפניו, לומר שהלכו הצאן לפניו וכנ"ל, ולכך גם ביאר הכתוב המקום ששלחם דהיינו למקומו של עשו ולא רק לפוגשו בדרכו.

ולפי זה גם ניהא למאי נפק"מ לנו איזה חלק של שעיר היה של עשו, דאם היה שולח הצאן עם סתם אנשים אולי באותו זמן שהיו באים, כבר כל שעיר היה שלו, אבל עכשיו ששלח מלאכים דברגע הגיעו למקומו של עשיו, עדיין לא היה אז הכל של עשו, ולכך הדגיש דבאו כשעדיין לא היה כל שעיר של עשו, ולכך הלכו רק לחלק של אדום, ואולי זהו שאמר הכתוב לקמן (לג, טז) כשנפרדו עשו מיעקב, וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה, דאז הלך לכבוש את שאר החלקים של שעיר, ולכך אמרו כאן דהמלאכים שבאו קודם הגיעו רק לחלק של אדום, לומר שהגיעו לשם לפני עשו והיינו קודם שכל שעיר שלו היה, דכשהגיע הוא לשעיר כבר הכל היה שלו. ולפי זה גם נכון מה שאמר השפתי חכמים דלמד רש"י ממילת לפניו דבמלאכים ממש איירי, אבל כאן הפירוש דלא כהשפתי חכמים דלמד כן ממה שכתוב לעיל ויפגעו בו מלאכי אלוקים, אלא מכך ששלחם יעקב לפני עשו, והיינו כדי שיגיעו לפניו כשעדיין שעיר רק חלקו של עשו, ובכך לא יצטרך ללכת עם עשו.

ויצו אותם לאמר כה תאמרו לראשנו לעשו

כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב, ה). עיין ברמב"ן דביאר דלכן שלח יעקב לכבד כך את עשו, משום שיש לכבד אחיו הגדול, ובזה הראה לו שהמכירה אצלו כלום דעדיין מכבדו כאילו לא קנה ממנו הבכורה, ובכך לא יכעם עליו. אבל צריך ביאור דא"כ עדיין יכעם עליו על הברכות שלקח הימנו, דבזה לא

פייסו עדיין. ואולי יש לומר דלכך שלח לו יעקב לומר לו כה אמר עבדך יעקב, ולא כמו שאמר לו יצחק הוה גביר לאחיק אלא שקראו כאן אדון, כדי שיחשוב שגם מן הברכות חזר בו. אבל עדיין קשה דהרי המציאות הוא שיש לו שור וחמור וכו' וכמו שאמר לו הוא בהדיא. ועוד קשה דאם פייסו בשני הדברים למה בא עדיין עשו לקראתו וחרד יעקב ממנו.

וע"פ דברי הרמב"ן אלו לולי שיטתו היה נראה לבאר הפסוק כך, דבאמת בא יעקב וכיבדו לעשו וכמו שאמר הרמב"ן, דבאמת הדין של לרבות אחיק הגדול אין זה דווקא על בכור, דכל אח גדול צריך לכבד, וממילא גם כשמכר לו הבכורה, עדיין צריך יעקב לקיים הדין לכבד אחיו הגדול, דעדיין גדול הוא ממנו, וזהו דאמר יעקב דאפי' דאם לבן גרתי והיינו משום שברח מעשו אחר שרצה להרגו, והיינו שעומד עדיין במכירת הבכורה ואינו מוותר עליו ולכך בורח הוא, מ"מ תרי"ג מצוות שמרתי וכדביאר רש"י, דמחוייב עדיין לקיים הדין לכבד אחיו הגדול, והיינו דמ"מ ואחר עד עתה, דהמציאות הוא שנתאחר יעקב בלידתו מעשו, ועשו הוא הגדול, וזהו הטעם שויהיו לי שור וחמור וכו', דבאמת אין יעקב חוזר לא מן הבכורה ולא מן הברכות, ומה ששלח לו יעקב לכבדו ולקריתו אדני, דהיינו ואשלחה להגיד לאדני, זה עשה כדי למצוא חן בעיניך, והיינו שרצה להתפייס עמו, אבל אין כאן חזרה מכלום, והיינו שרק דורון היה כאן אבל לא חזרה, וכמו שאמר רש"י בפסוק ט' בד"ה והיה דהתקין יעקב עצמו לג' דברים לדורון ולתפילה ולמלחמה, אבל לחזרה מכלום לא התקין עצמו, ובאמת לכך לא נתפייס עשו מיד ובא לקראתו וארבע מאות איש עמו.

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לב, ט). בפשיטות נראה דהכין יעקב עצמו שיארע לו מפלה, ולכך חילקם לשני מחנות, שבכך לכל הפחות אחת מן המחנות תישאר לפליטה. וקשה דעיין ברש"י ד"ה והיה דביאר דהתקין עצמו לג' דברים ואחד מהם מלחמה, וזהו והיה המחנה הנשאר וכו', ואם איירי כאן שהכין עצמו למפלה, על איזה מלחמה שהתקין עצמו איירי רש"י, וכי כך נלחמים להציל מה שנשאר. ובדוחק יש לומר דהכוונה הוא שהתכוונן למקרה שיבוא עליו עשו במלחמה, אבל הוא עצמו לא התכוונן להלחם בו, אבל בפשיטות לא נראה לפרש כן. ועוד קשה למה נקט כאן והיה לשון שמחה, הרי בכחאי גוונא שרק מחנה אחת נשארת לפליטה הרי זה צרה וצוקה, שהרי מחנה אחת לא תישאר, ויותר ראוי לכתוב ויהי לשון צער.

ולכך נראה לפרש דחילק המחנות לשניים מדרך תכסיסי מלחמה, דכשיהיו שני מחנות יוכלו להפיל מחנה עשו תחתם, דיארבו להם משני צדדים, וזהו דאמר הכתוב והיה המחנה הנשאר לפליטה, דאם יתחיל עשו להכות במחנה אחת, מיד יבואו המחנה הנשאר, לפליטה להציל גם המחנה הראשון, ובכך כולם יהיו לפליטה, דיפילו מחנה עשו תחתם, וממילא ניחא שביאר רש"י דהכין עצמו למלחמה, דהתכוונן להלחם בעשו ולא שיכנע הוא תחתיו, ולכך נקט והיה לשון שמחה, דהרי כולם יהיו לפליטה וודאי יש בזה שמחה גדולה.

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (לב, יא). צריך ביאור מהו דאמר יעקב מכל האמת, דמה עניין אמת לשיפחתו לו מזכויותיו,

וגם אם שייך כאן מידת האמת, מ"מ יקשה למה נקט קטנתי גם מכל האמת, וכי מן האמת נתקטן יעקב בזכויותיו. וגם מה עניין מה שעבר במקלו את הירדן לאותם חסדים שנעשו עמו. ועוד קשה למה כשרוצה לבקש על מצבו עכשיו נוקט כמה שעכשיו הוא נחצה לשני מחנות. ועיין ברש"י דביאר דחשש יעקב גם משום שכבר עשה עמו הקב"ה הרבה חסדים וממילא נתמעטו זכויותיו, ונוסף לזה חשש שמא יגרום החטא, וכדביאר בשפתי חכמים דבלא חטא גם אם ניכו לו מזכויותיו אין לו להיענש, ולכך מוכרחים לפרש דחשש שמא יגרום החטא. וקשה דהיכן מוזכר בפסוק דחשש יעקב שמא יגרום החטא, ומניין לו לרש"י לבאר כן.

ונראה לבאר דמכל האמת שנקט יעקב כוונתו על שמא יגרום החטא, דהתורה היא אמת, וחשש יעקב שקטנתי גם מכל האמת דהיינו המצוות, וממילא זהו עוד טעם לחשוש שלא ישמרהו הקב"ה עכשיו, ומכך לקח רש"י טעם זה, ולכך נקט כאן מכל האמת, ולכך אמר ע"ז קטנתי, דחשש שמיעט מקיום המצוות והיינו קטנתי. ולגבי כי במקלי עברתי עיין רש"י דביאר ב' ביאורים, או דבלא כסף עבר הירדן אלא רק במקלו, או דנתן מקלו בירדן ונבקע הירדן, וקשה דבשלמא על שנבקע הירדן ניחא מה דהביאו כאן יעקב, לומר דהוא אחד מן החסדים שלכך חשש שקטנתי, אבל לביאור א' דהיינו בלא כסף מה חסד יש כאן שלכך הביאו, וכי מה שנחסר מן הכסף בהליכתו חסד הוא. ואולי יש לומר דמה שוויתר לו אליפו לפרש עניותו כמת ובכך להצילו ממות, זהו החסד שממנו חשש יעקב שקטנתי. רק דעדיין צריך ביאור למה הביא כאן דווקא מה שעכשיו היה לשני מחנות כדי לבאר מצבו עכשיו.

חידושו

וישלה

של מקרא

ואולי יש לתרץ דעכשיו בא לומר דאפי' אם כן היו לו זכויותיו וכן היה נעשה עמו חסד, וכמו שבירדן דבלא כסף נחשב למת וניצל, כאן א"א להצילו בהכי, דעתה כבר היה לשני מחנות עם כסף וצאן וכדומה, וממילא עכשיו הוא צריך נם גדול יותר ממה שהיה לו קודם, והיות ומיירי אחר שכבר נתמעט מזכויותיו וחשש מן החטא, ממילא לכך אמר ירא אנכי אותנו. ולפי זה ניהא למה אמר אח"כ יעקב ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך וכו', דאפי' שעכשיו רוצה יעקב כאן טובה גדולה יותר מן החסדים שכבר היו לו, מ"מ אתה אמרת היטב איטיב, דהיינו טוב הרבה, ושמא תאמר דמ"מ שמא יגרום החטא, ע"ז טען שאמר הקב"ה ושמתי את זרעך וכו', וממילא מוכרח הקב"ה לקיים גם את זה ואפי' אם חטא יעקב או נתמעטו זכויותיו, דאל"כ לא יקיים מה שאמר לו ושמתי את זרעך, דאם יכהו עשו אם על בנים לא יתקיים ושמתי את זרעך.

ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק (לב, כג). צריך ביאור דכאן משמע דלקחם כולם יחד, ואילו לעיל אמר יעקב שחילקם לשני מחנות, והיכן מצינו שנתחלקו לשני מחנות, הרי כאן הלכו יחד וגם כשעברו לפני עשו כתיב דעברו כולם זה אחר זה. ולולי דמסתפינא יש לומר דבאמת רק בתחילה חילקם לשני מחנות דחשש מעשו ולכך התקין עצמו גם למלחמה, וזהו דאמר לעיל (לב, יא) ועתה הייתי לשני מחנות, דרק בתחילה עשה כן, אבל אחר שכבר ביקש מהקב"ה שיצילו והגיע למסקנא שמוכרח הקב"ה לשומרו דהרי אתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך וכנ"ל, כבר היה סמוך ובטוח שיצילו הקב"ה, וממילא כבר חזר וקיבצם יחד, וכמו דכתיב כאן שהעביר כולם יחד, וצ"ע בזה אם הוא ע"פ האמת.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com